

ABD'nin Golan Tepeleri Kararı Neden Şimdi Alındı?

Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY*

25 Mart 2019 tarihinde, ABD Başkanı Donald Trump, bir süredir devam ettirdiği tek-tarafli kararlarla uluslararası kamuoyunun kabulünün sınırlarını zorlama stratejisine bir halka daha ekleyerek, İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki egemenlik iddialarını, İsrail'in "kendini savunma hakkına" atıfta bulunarak tanıdı. O sırada, Trump'ın yanında bulunan başta Netanyahu dahil İsrail'i yöneticilerde elbette büyük bir memnuniyet yarattı. Sonuç olarak, ABD gibi büyük küresel bir gücün, bölgesel bir devletin güvenlik ve diplomasi ajandasını benimsediğini, bunun için de BM Güvenlik Konseyi kararları dahil bir dizi uluslararası hukuk ilkesini ve daha önemlisi egemenlik normuna dayalı uluslararası düzeni ayaklar altına alması her gün gördüğümüz bir durum değil. Bilindiği gibi, 1967 Arap-İsrail Savaşından bugüne Tel Aviv Golan Tepelerinin batısını işgal altında tutuyordu. İsraili yerleşimcilere açık bu alan 1981'den itibaren Golan Tepeleri Yasası dahilinde İsrail toprağı olarak addedilmeye başlanmıştı. Zaten BM'yi 497 ve 242 sayılı kararları alarak, İsrail'in bu topraklar üzerindeki iddialarının geçersiz olduğunu iddia etmeye ve güç kullanarak toprak elde edimini kınamaya götüren süreç de bu şekilde başlamıştı. Gerçi, uluslararası ilişkilerde egemenliğe dayalı düzenin büyük güçlerin ikiyezli politikaları nedeniyle sık sık zarar gördüğünü söyleyenlerin sayısı da hiç az değil ama, burada ikiyezliüğün ötesinde bir bölgesel devletin güncel çıkarı (İsrail'in güvenliğinin Büyük İsrail inşası üzerinden sağlanması) adına sergilenen tehlikeli bir ikiyezliük var ki, insan ister istemez ABD'nin şu ana kadar çok ses çıkartıp fazla başarı gösteremeyen Küre Kuşağını ve bu kuşak içerisinde İsrail hegemonyasını niçin desteklemeye devam ettiğini sorguluyor.

* Prof.,BİLGESAM Bşk Yrd, BAU Kıbrıs Üni İİSBF Dekanı/ CEMES Bşk

Yüzeysel bir okuma, bizi 2000'lerde Walt ve Mearsheimer'ın kaleme aldığı İsrail lobisi tezine geri götürür. Her iki akademisyen de İsrail'in "sürekli tehlike altında" bir ülke olarak gösterilerek koşulsuz desteklenmesini ABD açısından dış politika fiyaskoları getiren "stratejik bir yük" olarak değerlendirmiş, bu stratejik hatayı da ABD'deki güçlü İsrail lobisine bağlamıştı. Bugün de İsrail ve yanına eklediğimiz Evangelist /Yeni Muhafazakâr – özellikle de silah sanayinde etkili lobilerin- Trump ve Netanyahu iktidarlarının devamını arzu ettiği biliniyor. Ancak, Golan Tepeleri kararının sadece Netanyahu'nun sallantıda olan iktidarı devam etsin diye alındığını düşünmek, ya da ABD'nin İsrail yüzünden yeniden bir dış politika fiyaskosu içerisine stratejik bir körlükle atıldığını söylemek özellikle 2015 sonrası bölge jeopolitiğinde meydana gelen değişimleri göz ardı etmek olur kanaatindeyim. Golan Tepeleri kararı uzun soluklu bir stratejik düşüncenin sonucunda, ABD'nin Akdeniz'e daha da güçlü dönme kararlılığının bir neticesi olarak da alındı. Lobi etkisi ve İsrail'in desteklenmesi için sürekli kullanılan bahaneler- ki buna günümüzde İran etkisi karşılığı ve İran'ın nükleer silahlanma programının önündeki en büyük engel olması bahanesini de ekleyebiliriz- ABD'nin ısrarcı olduğu ama henüz istediği başarıyı elde edemediği Ortadoğu planının parçası olarak adım adım girdiği bu stratejik maceranın kolaylaştırıcısı ve meşrulaştırıcısı sadece.

2015'de Rusya Federasyonu'nun Suriye'ye müdahale ederek, i- Batı Suriye'ye Alan kontrol ve Alanı Rakiplere Kapatma (A2/AD) kapasitelerini konuşlandırmaması, ii- daha 2015 öncesi Şam Rejimi ile girdiği özel ilişki neticesinde Suriye'nin karasularında doğal gaz arama ve çıkarma hakkını süreli şekilde elde edişi, iii- 2015 sonrası Astana süreci içerisinde Türkiye ile tüm farklılıklara rağmen ortak bir zemin yaratıp Kuzey Suriye'de Cerablus- Afrin-İdlib hattında ABD'nin desteklediği PYD'den arındırılmış bir hattın yaratılması ve Kuzey Suriye mevzu bahis olunca minimum ortak görüş kriteri olarak "Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması" prensibinin geçerlilik kazanması; tüm bu gelişmeler ABD'nin "uzaktan- off-shore" olarak sürdürdüğü bölgedeki güçlü devletlerin hareket serbestliğinin bölgesel rekabet ve PYD gibi unsurlar üzerinden dengelenmesi siyasetini zora soktu. Ancak, ABD'nin tehdit ve rekabeti "on-shore-alandan" unsurlarla dengelemesi de uzun bir süredir sıkıntıda. Sıkıntının kaynağı, ABD'nin alanda yeterli kapasitesinin olmamasından ya da alandaki insan gücünü geri çekmek istemesinden ziyade, doğrudan kendi kuvvetlerini kullanarak yapacağı dengelemelerin oluşturabileceği tırmandırma risklerinden kaynaklanıyor. Bu nedenle ABD, Akdeniz-Levant (Suriye-Irak) hattında elinde tuttuğu erişim kapasitesiyle, bölgede rakiplerin alanını kısıtlayabilecek ve alanda dengeleme yapabilecek koalisyon ve gevşek ittifak hatlarına yatırım yapmaktaydı. 2016-2019 arasındaki yaklaşık 3 senelik mücadele gösterdi ki tüm yatırımlara rağmen Suriye'nin kuzeyinde oluşmuş Astana statükosu ve Fırat'ın doğusu için koşulların olgunlaşmasını bekleyen Türkiye'nin caydırıcılığı, ABD'nin karşı hamlelerinin maliyeti artırıyor. Bu nedenle Washington, bir süredir Akdeniz'in Astana işbirliğine kapatılmasını daha açık zikretmeye, Pompeo aracılığıyla dillendirdiği bu politikayı da iki ayağa dayandırarak yürütmeye başladı. İlk ayak,

Akdeniz'deki doğal gaz keşfinin bir tür havuç olarak kullanılarak, Ankara ve Rusya'yı bölgedeki ekonomik oyunun dışına çıkartmak için -İsrail'in askeri savunma kapasitesinin cazibesini Akdeniz'e kıyıdaş ülkelere bir yem gibi sunmak. Ve ilk ayakla bağlantılı olarak Büyük İsrail (yani güç kullanarak ele geçirdiği toprakları ilhak ederek genişleyen İsrail) fikrini desteklemek.

Bu jeopolitik denklemin bizi getirdiği nokta, kuzeyden bozulmayan hatta korunamayan Suriye toprak bütünlüğünün güneyden, Golan üzerinden parçalanmasıdır. Bilindiği gibi Şam yönetiminin Golan'ın doğusunda kontrolü ele alması oldukça çetin mücadeleler sonucu olmuş, bu esnadaki mücadelede de Şam'ın dolayısıyla Şam üzerinden İran'ın etkisini kırmak için İsrail ve DAESH kimi zaman kendilerini aynı cephede bulmuşlardı. Rusya'da Suriye'nin güneyinde Şam ve Tel Aviv arasındaki ince çizgide yürümekte oldukça zorlanmıştı. Nitekim, İsrail'in Golan üzerinden yaptığı hamleleri Rusya'nın ne şekilde karşılayacağı, bugüne kadar götürebildiği İran-İsrail- Suriye dengesini devam ettirip ettirmeyeceği, daha doğrusu revizyonist bir İsrail'e nereye kadar müsamaha göstereceği merak konusuydu. Trump'ın Golan Tepelerindeki İsrail egemenliğini tanıyan kararı işte tam da bu merak devam ederken, Suriye'nin kuzeyinde de büyük bir sessizlik yaşanırken geldi. Gerçi, Rusya da uluslararası toplumun diğer önemli merkezleri gibi (örneğin BM, AB, İngiltere, Türkiye, Arap Birliği vb.) ABD'nin Golan kararının gayri hukuki olduğunu açıklamakta gecikmedi. Ancak iki gerçeklik var ki Rusya ve uluslararası toplum açısından büyük sıkıntı yaratıyor. Öncelikle kabul etmeliyiz ki, Astana üçlüsünün tüm çabasına rağmen, Suriye'nin egemenliği 2011'den 2019'a devam eden iç savaş hatta üst üste binen iç savaşlar esnasında gerçek bir normdan gölge norma dönüştü. Şam Rejiminin, itiraf etmekte zorlandığı ve Moskova'ya sağladığı imkanlar üzerinden pekiştirmeye çalıştığı askeri güçsüzlüğü İsrail'e karşı da uluslararası topluma karşı da elini o kadar kısıtladı ki, aslında uluslararası düzeni temellerinden sarstığı ve güç kullanımını ödüllendirdiği için şiddetli bir tepki ile karşılanması gereken ABD kararı sadece ön açabileceği tehlike üzerinden eleştiriliyor. Gerçekten de öz savunma ilkesine dayanıyormuş gibi gözükürken revizyonist toprak ilhakı ve ilhak edilen toprakların yerleşimcilere açılması siyasası Ortadoğu'da revizyonist devletler sorunun yeniden davet edilmesi anlamına gelir. Askeri gücü yetenin kendi güvenliği için toprak ilhak etmesinin önünün açılması da caydırıcılık için silahlanma hatta caydırıcılığı güçlü savunma/saldırı silahlarıyla donatılmış aktörlerin güç mücadelesinin önünü açar. Bu ABD için dahi tehlikeli bir oyun.

Tüm bunlara rağmen görünen o ki, ABD ve İsrail bu tehlikeli oyunun stratejik artılarını hesaplayarak sürdürmek düşüncesindedir. Bir yandan Suriye'nin eski Suriye olmayacağı hesabı ile hareket eden İsrail, Şam ile barış görüşmelerinde elinde tuttuğu Golan kozunu elinden çıkartmak konusunda hiçbir beis görmediği gerçeği var, ki bu adım bize Washington ve Tel Aviv'in Suriye'nin geleceği konusunda ne düşündüklerini gayet net bir biçimde anlatıyor. Diğer yandan Washington, uluslararası hukuka aykırı Kudüs kararından sonra uluslararası hukuka aykırı Golan kararı ile Filistin ve Ürdün üzerinden böl-

ge ve dünya kamuoyuna mesaj veriyor. Şimdiden üçüncü adımın Batı Şeria, dördüncü adımın Yüzyılın Anlaşması ve İsrail'in yararına toprak değişimleri olduğunun konuşulduğu düşünülürse, ABD'nin Suriye'nin zayıflığı üzerinden Tel Aviv'i besleyerek Akdeniz'de Doğu-Batı hattında İran ve Rusya'yı sınırlayan bir eksen hayal ettiğini söyleyebiliriz. Bu eksenin yumuşak karnı, Ankara'nın itirazı ve direnci. Ancak, Kırım nedeniyle ilhak hikayelerine fazla ses çıkartamayan Rusya'nın da son derece rahatsız olduğu bir gerçek. Çok farklı nedenlerle kuzeydeki Astana süreci, güneyde ve Akdeniz'de yansımaları bulabilir. ABD'nin ustaca planlayıp, pervasızca duyurduğu Golan siyaseti üzerinden Büyük İsrail planı, kendi dengeleyicisini üretebilir.